

Ewa Stawinoga
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

**„Carewicz carstwa Montparnasse”:
narkoman, czy „paryski Dionizos
w porwanych spodniach”? –
legenda Borysa Popławskiego¹**

„Спать. Уснуть. Как страшно одиноким.
Я не в силах. Отхожу во сны.
Оставляю этот мир жестоким,
Ярким, жадным, грубым, остальным”²

„Писатель? [...] Да, в отхожем месте, пальцем на стене, в мечтах, в дневниках [...] Никто... Никого... Ничто... Никакого народа... Никакого социального происхождения... Политической партии, вероисповедования...”³

Borys Popławski (1903-1935) – to niekwestionowana legenda wśród twórców „pierwszej fali emigracji rosyjskiej”, jeden z najbardziej zagadkowych i paradoksalnych twórców⁴, którego, podobnie jak Charlesa Baudelaire’a, Arthura Rimbauda, Stéphane’a Mallarmégo czy Edgara Poeego można zaliczyć do grupy tzw. przekł-

¹ Słów „царства монпарнасского царевич” w stosunku do Borysa Popławskiego użył Nikołaj Osyp, zaś określenie „парижский Дионис в рваных штанах” przypisuje się samemu rosyjskiemu. В. Варшавский, *Монпарнасские разговоры*, [w:] *Борис Поплавский в оценках и воспоминаниях современников*, Санкт-Петербург 1993, s. 57; Н. Бердяев, *По поводу „Дневников” Б. Поплавского*, [w:] tamże, s. 151.

² Б. Поплавский, *Il neige sur la ville*, [w:] Б. Поплавский, *Собрание сочинений в трех томах. Стихотворения*, т. 1, сост., вступ. статья Е. Менегальдо, с. 268.

³ Są to słowa Olega – bohatera powieści, odnoszące się do Gogola i najprawdopodobniej do samego Popławskiego. Б. Поплавский, *Домой с небес*, [w:] Б. Поплавский, *Собрание сочинений в трех томах. Проза. Аполлон Безобразов. Домой с небес*, т. 2, Москва 2000, с. 339.

⁴ Рог. Н. В. Ликвинцева, [Рец.:] *Токарев Д. «Между Индией и Гегелем»: Творчество Бориса Поплавского в компаративной перспективе*. – М.: Новое литературное обозрение, 2011. – 352 с. – (научная библиотека), *Ежегодник Дома русского зарубежья имени Александра Солженицына*, под ред. Н. Ф. Грищенко, Москва 2012, с. 600.

tych poetów (*poètes maudits*)⁵. Legendą obrosła nie tylko budząca do dziś kontrowersje śmierć poety, ale również jego powierzchowność, sposób bycia i twórczość artystyczna:

Подобно многим поэтам, Поплавский сам творил о себе легенду и способствовал ее распространению. О нем говорили (и это ему явно импонировало): Поплавский – атлет с могучими бицепсами, посетитель спортивных состязаний, но и наркоман со знакомствами в уголовном мире. Или: он хулиган (...), и мистик, читающий творения Святой Терезы и Якоба Беме⁶.

Niektórzy uważali go za najbardziej utalentowanego⁷, czytanego⁸, wręcz genialnego poetę swoich czasów⁹. Dmitrij Mierieżkowski na jednym z paryskich publicznych zebrań zorganizowanych już po śmierci twórcy powie:

(...) для оправдания эмигрантской литературы на всяких будущих судах с лихвой достаточно одного Поплавского¹⁰.

Podobnego zdania był również Georgij Adamowicz. W rozmowie z Jurijem Iwaskiem wyraźnie akcentował, iż w literaturze emigracyjnej zapisały się jedynie

⁵ Na związek Popławskiego z *poètes maudits* wskazywał m.in. książkę Dmitrij Światopołk-Mirskij (Дмитрий Святополк-Мирский). Por. В. Варшавский, *О Поплавском*, [w:] *Борис Поплавский в оценках...*, s. 36.

⁶ Ю. Иваск, *Возрождение Бориса Поплавского (1903-1935)*, [w:] *Борис Поплавский в оценках...*, s. 159.

⁷ Georgij Adamowicz o talencie Popławskiego mówił w następujący sposób: „Он, прежде всего, был необычайно талантлив, – талантлив, как говорится, насквозь, «до мозга костей», в каждой случайно оброненной фразе, в каждой написанной строке”. Г. Адамович, *Памяти Поплавского*, [w:] *Борис Поплавский в оценках...*, s. 19. Z kolei w innym miejscu powie: „самый одаренный человек, самый сильный голос -- бесспорно Борис Поплавский. От него позволено много ждать. Стихи его... производят впечатление “живой воды” среди потока слов никому не нужных. У Поплавского есть глубокое родство с Блоком -- родство, прорывающееся сквозь чуждые Блоку приемы, сквозь другие влияния, уклонения, подражания и привязанности”. Г. В. Адамович, *Литературные беседы*, “Звено” (Париж), 1928, No 4. Cyt. za: А. Богословский, *Откровения Бориса Поплавского*, „Наше наследие” 1996, № 37. Źródło internetowe: http://az.lib.ru/p/poplawskij_b_j/text_1935_otkrovenia.shtml (dane z dn. 22.09.2013).

⁸ Zob. А. Бахрах, *Вспоминания Поплавского*, [w:] *Борис Поплавский в оценках...*, s. 26; Н. Татищев, *Борис Поплавский – поэт самопознания*, [w:] *Борис Поплавский в оценках...*, s. 111.

⁹ Wspominany G. Adamowicz nazywał go „гениально вдохновенным русским мальчиком, нашим Рембо”. Cyt. za: А. Седых, *Монпарнасские тени*, [w:] *Борис Поплавский в оценках...*, s. 83.

¹⁰ Cyt. za: Л. Аллен, *Предисловие*, [w:] *Борис Поплавский в оценках...*, s. 8

dwa nazwiska, mianowicie Nobokov i Popławski¹¹. Byli jednak i tacy, którzy nie dostrzegali w nim artysty. Ze względu na różne mankamenty w warsztacie poetyckim, w tym popełniane błędy językowe¹², nazywano go literackim nieudacznikiem¹³ i złym poetą¹⁴, nie negując tego, iż był postacią niezwykłą, obdarzoną charyzmą, urokiem i talentem oratorskim¹⁵:

Он был одаренным человеком и интересным явлением, но писателя из него не вышло, что бы ни говорили его многочисленные поклонники¹⁶

– powiada Gleb Struve, znany literaturoznawca i zagorzały przeciwnik Popławskiego. Przy czym jednocześnie podkreśla, że, jeżeli przeprowadzono by ankietę wśród paryskich pisarzy i krytyków tego czasu, to z pewnością właśnie jego uznano by za najbardziej znaczącego poetę młodego pokolenia emigrantów¹⁷. Pamiętajmy, iż pomimo wczesnego debiutu (pierwsze próby pisarskie podjął w 1917 roku w wieku 14 lat pod wpływem swojej siostry Natalii, pierwsze publiczne wystąpienie miało miejsce w Czechowskim Kółku Literackim [Чеховский литературный кружок] w Jańcie w 1919 roku¹⁸, zaś pierwszy wydany wiersz pojawił się w symferopolskim almanachu „Радио” i nosił tytuł *Герберту Уэллсу*¹⁹), twory Popławskiego i innych młodych emigrantów światło dzienne zaczęły oglądać dopiero poczynawszy od 1926 roku (samego Popławskiego zaczęto wydawać w 1928)²⁰. Jako pierwszy odważył się je wydrukować Mark Słonim – ówczesny redaktor „Воли России”²¹.

¹¹ Adamowicz powiada: „Что останется от эмигрантской литературы? Проза Набокова и поэзия Поплавского”. Ю. П. Иваск, *Разговоры с Адамовичем. Лето 1960*, [w:] Г. В. Адамович, *Одиночество и свобода*, Москва 1996, s. 419.

¹² Pisze o tym m.in.. Irina Odojewcewa, Michaił Cetlin.

¹³ Por. В. Варшавский, *О Поплавском*,..., s. 51.

¹⁴ W ten sposób („дурной поэт”) nazywa Popławskiego Władimir Nabokov, który po śmierci poety przyznał, iż ocenił go zbyt surowo. Zob. В. Набоков, *Б. Поплавский. «Флаги»*, [w:] *Борис Поплавский в оценках*..., s. 167. Zob. także: Л. Аллен, *Предисловие*, [w:] *Борис Поплавский в оценках*..., s. 7.

¹⁵ И. Одоевцева, *Борис Поплавский (Из книги на «Берегах Сены»)*, [w:] *Борис Поплавский в оценках*..., s. 70.

¹⁶ Гл. Струве, *Поплавский*, [w:] *Борис Поплавский в оценках*..., s. 177.

¹⁷ Por. Л. Аллен, *Предисловие*, [w:] *Борис Поплавский в оценках*..., s. 8

¹⁸ Zob. więcej na ten temat: Ю. Поплавский, *Борис Поплавский*, [w:] *Борис Поплавский в оценках*..., s. 78.

¹⁹ Zob. Т. П. Буслакова, *Творчество Б. Ю. Поплавского*, [w:] Т. П. Буслакова, *Литература русского зарубежья: Курс лекций*, Москва 2003, s. 224.

²⁰ Popławski zadebiutował w 1928 roku w czasopiśmie „Воля России”, gdzie opublikowano w sumie 8 utworów artysty, pierwsze cztery (*Отвращение*, *Сентиментальная демонология*, *Черная Мадонна*, *Астральный мир*) pojawiły się w nr 2 (1928 rok); z kolei pierwsze tomiki jego wierszy były gotowe już w roku 1925.

²¹ Zob. В. Варшавский, *Монпарнасские разговоры*,..., s. 55.

Używamy tu wyrażenia odważył się, ponieważ przedstawiciele tzw. generacji „dzieci”²², nazywanej przez Władimira Warszawskiego „nieostrzeżonym pokoleniem” („незамеченное поколение”²³), przez długi czas nie byli dopuszczani do druku²⁴:

(...) молодых не хотели печатать вовсе, либо печатали в аптекарских дозах, порою требуя, чтобы на рукописи имелась апробация какого-нибудь «многочуваваемого»²⁵.

W podobny sposób zaistniał również Borys Popławski. To właśnie rekomendacja ówczesnych autorytetów, czyli Gieorgija Iwanowa i „pierwszego krytyka emigracji” – Gieorgija Adamowicza pomogła mu zająć poczesne miejsce wśród młodych twórców i trafić na łamy czasopism²⁶. Utwory „rosyjskiego Rimbauda” – jak przyjęło się go nazywać, zaczęły pojawiały się już nie tylko w „Воли России”, ale również w „Современных записках” – „цитадели старых знаменитостей”²⁷ oraz w „Звене” i „Числах”. Popławski stał się też aktywnym uczestnikiem spotkań literackich organizowanych przez różne stowarzyszenia, m.in. takich jak: „Зеленая лампа”²⁸, „Палата поэтов”, „Гатарapak” „Кочевье”, „Через”, na których zasłynął jako znakomity mówca. Irina Odojewcewa w swoich wspomnieniach (*На берегах Сены*) przyrówna pewną niezwykłą historię mającą miejsce na jednym z zebrań „Zielonej lampy”. Podczas odczytu Nikołaja Осупа o twórczości Joyce’a i Prousta podszedł do niej Popławski i zaczął wypytywać o różne szczegóły dotyczące wspomnianych autorów. Po czym wyszedł na scenę i z ogromnym przekonaniem, niczym prawdziwy znawca przedmiotu, wygłosił o nich znakomity wykład, co Odojewcewa skwitowała następującymi słowami:

²² Podział na „generację ojców” i generację dzieci” wprowadził Andriej Mochola. Zob. A. R. Mochola, *Życie literackie emigracji rosyjskiej w Czechosłowacji (1921-1945)*. Źródło internetowe: <http://www.mochola.org/russiaabroad/mochola/ruslitcz1.htm> (03.08.2013); zob. także: I. A. Ndiaye, *Hipertrofia: tęsknoty za utraconym domem w poezji emigrantów rosyjskich*, Olsztyn 2008, s. 90.

²³ Zob. więcej na ten temat: В. Варшавский, *Незамеченное поколение*, Москва 2010.

²⁴ Zob. więcej na ten temat: В. Варшавский, *О Поплавском*, [w:] *Борис Поплавский в оценках...*, s. 35-36; В. Ходасевич, *О смерти Поплавского*, [w:] *Борис Поплавский в оценках...*, s. 143-146.

²⁵ В. Ходасевич, *О смерти Поплавского*, [w:] *Борис Поплавский в оценках...*, s. 144.

²⁶ Пор. И. Одоевцева, *Борис Поплавский...*, s. 72.

²⁷ Ibidem, s. 75.

²⁸ To właśnie od spotkania zorganizowanego 10 kwietnia 1928 roku przez „Zieloną lampę”, na którym obradowano na temat: „’Апокалипсис нашего времени’ В. В. Розанова – о Ветхом Завете и христианстве” rozproczyna się, zdaniem Menegaldo, „społeczna kariera” Popławskiego. Zob. E. Менегальдо, *Неизвестные тексты Бориса Поплавского*, „Новый Журнал” 2008, № 253. Электронный ресурс: <http://magazines.russ.ru/nj/2008/253/me17.html> (dane z dn. 22.09.2013).

Я с изумлением слушаю его. Если бы он сам десять минут тому назад не признался мне, что не читал ни Пруста, ни Джойса, я была бы уверена, что он тщательно изучал их²⁹.

Z kolei inny z uczestników zebrania dodaje:

Удивительно! Я не подозревал, что он так чувствует и понимает Пруста. Какой молодец! Какая светлая голова! Я просто поражен и восхищен им. Казалось бы, я все о Прусте знаю, а он открывает мне новое. Надо будет перечитать Пруста³⁰.

Kolejnym krokiem do sławy była współpraca poety z pismami „Числа”, „Встречи”, „Утверждения”, „Новая газета”, gdzie publikował zarówno swoje utwory, jak również recenzje i artykuły krytyczne dotyczące francuskiego i rosyjskiego malarstwa (m.in. o Chagallu, Łarionowie, Mintchine), rzeźby, a także boksu³¹.

Popularność nie zmieniła jednak Popławskiego. Nadal wyglądał niczym jeden z bohaterów powieści Edgara Poe³²: niechlujne ubrany – w dziurawych skarpetkach, nieświeżej, pomiętej, koszuli, porwanym swetrze³³, w tym samym płaszczu po ojcu. Nigdy nie rozstawał się z ciemnymi okularami, mówiąc wszystkim, że cierpi na chorobę oczu, gdy tymczasem ukrywał się za nimi przed światem³⁴. Otwarcie głosił swoje poglądy, nie bacząc na konsekwencje, był niestały zarówno w kontaktach z ludźmi, jak i w poglądach, notorycznie kłamał³⁵, wszczywał awantury, po czym błagał o przebaczenie³⁶, bez celu wałęsał się nocą po Paryżu. Jednocześnie był zapalonym sportowcem – dźwigał ciężary i uprawiał boks. Był także niezwykle wrażliwy, łatwo można było go zranić:

Поплавский был глубоко несчастной, нравственно ущербной личностью, не принимавшей обычая этого мира, истерично ищущей оправданий. Следует говорить прямо: он был очень больной человек, в его зорovém атлетическом теле ютился неприкаянный дух, что проявлялось, как отмечали многие современ-

²⁹ И. Одоевцева, *Борис Поплавский...*, s. 74.

³⁰ Ibidem.

³¹ Zob. Т. П. Буслакова, *Творчество Б. Ю. Поплавского...*, s. 225.

³² Por. В. Варшавский, *О Поплавском...*, s. 48.

³³ Por. А. Седых, *Монтпарнасские тени*, [w:] *Борис Поплавский в оценках...*, s. 85.

³⁴ И. Одоевцева, *Борис Поплавский...*, s. 69-70.

³⁵ Por. Ю. Терапиано, *Борис Поплавский*, [w:] *Борис Поплавский в оценках...*, s. 135.

³⁶ Po jednej z takich awantur Gieorgij Iwanow zabronił innym poetom rozmawiać i kontaktować się z Popławskim. Sytuacja ta trwała rok, po czym Popławski ponownie przeprosił swojego mentora i tym razem uzyskał przebaczenie. Por. И. Одоевцева, *Борис Поплавский...*, s. 76-77.

ки, во всплесках затаенной агрессии, на редкость тяжелом взгляде, странном образе жизни³⁷.

Sława nie przyczyniła się również do poprawy warunków materialnych poety. Przypomnijmy, że mieszkając w Moskwie, żył on w dostatku – miał prywatnych guwernerów, uczęszczał na lekcje rysunku i muzyki oraz do francuskiego liceum pod wezwaniem św. Filippe’a de Neri, wraz z matką podróżował za granicę (Szwajcaria, Włochy)³⁸. Moskiewski dom Popławskich uchodził za salon artystyczno-literacki, gromadzący wielu znanych poetów i muzyków³⁹. Z kolei Paryż lat 20 i 30-ych, stanowiący drugi dom Popławskiego, odkrył przed nim nie tylko skarby zgromadzone w bibliotece św. Genowefy⁴⁰ i tętniące niesamowitą atmosferą nocne kawiarniane życie miasta, gdzie spędzał większość swojego wolnego czasu, ale również przerażające oblicze biedy panującej w „emigracyjnym gettcie”⁴¹:

За столиками Монпарнаса сидят люди, из которых многие днем не обедали, а вечером затрудняются спросить себе чашечку кофе. На Монпарнасе порой сидят до утра, потому что ночевать негде⁴².

Przy czym, jak podkreślają znajomi poety, w jego przypadku należy raczej mówić nie o biedzie, a o skrajnej nędzy towarzyszącej mu do śmierci. Co prawda tuż po przyjeździe do Paryża podejmował on próby znalezienia pracy zarobkowej (podobnie jak jego brat starał się zostać taksówkarzem), ale z czasem bezowocne poszukiwania przyniosły rozczarowanie, a w konsekwencji doprowadziły do świadomego wyboru losu nędzarza, do czego Popławski otwarcie przyznał się w rozmowie ze swoją narzeczoną Natalią Stolarową⁴³. Ze świadectwa pozostawionego

³⁷ *Литература русского зарубежья („первая волна” эмиграции: 1920-1940 годы): Учебное пособие в двух частях: Часть 2*, под ред. А. И. Смирновой, Волгоград 2004, с. 147.

³⁸ Zob. Ю. Поплавский, *Борис Поплавский...*, с. 78.

³⁹ Rodzice Borysa Popławskiego byli muzykami: matka uczyła się gry na skrzypcach, ojciec uchodził za jednego z ulubionych studentów Czajkowskiego i miał zostać dyrygentem, jednakże chcąc zapewnić rodzinie lepsze warunki materialne zajęł się działalnością handlową.

⁴⁰ Po tym jak ze względu na biedę Popławski był zmuszony zrezygnować ze studiów (wydział historyczno-filologiczny na Sorbonie), uniwersytet zastąpiła mu Biblioth que Sainte-Genevi ve, gdzie pogłębiał swoją wiedzę z zakresu filozofii, historii, teologii. Zob. П. Буслакова, *Творчество Б. Ю. Поплавского...*, с. 224.

⁴¹ Пор. В. Варшавский, *О Поплавском...*, с. 39.

⁴² Autorem tych słów jest Władysław Chodasiewicz. Cyt. za: В. Варшавский, *Монпарнасские разговоры...*, с. 54.

⁴³ Oświadczając się Natalii Stolarowej powiedział: „Денег у меня не будет никогда, я обречен на нищету, но свободой не поступлюсь”. *Ответы Н. И. Столяровой на вопросы, заданные А. Н. Богословским*, [w:] Б. Б. Поплавский, *Неизданное: Дневники. Статьи. Стихи. Письма*, Москва 1996, с. 75-76. Z kolei w swoim *Dzienniku* (wpis z 1 sierpnia 1932 r.) Popławski pisze: „Не могу смириться на скучную и бессодержательную работу, а только на «интересную»”. Cyt. za:

przez ojca poety dowiadujemy się zaś, że to właśnie on finansowo wspomagał syna. Innym źródłem jego utrzymania był skromny zasiłek dla bezrobotnych, którym zresztą dzielił się z przyjacielem⁴⁴:

(...) он вел полуголодное существование, живя на мизерное шوماжное пособие от Синдиката французских художников, членом которого он состоял⁴⁵.

Zdaniem Władysława Chodasiewicza, winni tego stanu rzeczy, a nawet śmierci Popławskiego i wielu mu podobnych – „żywych trupów”⁴⁶, jak on egzystujących na pograniczu nędzy, częstokroć niemających pieniędzy na posiłek, byli „ojcowie”, czyli starsze pokolenie emigrantów. Stojąc na stanowisku, iż „młoda literatura” funkcjonuje w oderwaniu od korzeni – od Matki Rusi, od życia i realności⁴⁷, odmawiali jej zaistnienia na łamach liczących się periodyków, skazując tym samym jej twórców na społeczne odrzucenie, zapomnienie, a w skrajnych przypadkach również na śmierć, o czym świadczą znamienne słowa przywoływanego Chodasiewicza:

Если бы за всю жизнь Поплавского ему дали столько денег и заплатили столько гонораров, во сколько теперь обходится его погребение, – быть может, его бы и не пришлось хоронить так рано⁴⁸.

Sam Popławski o swojej sytuacji wyrażał się następująco: „Я жил в сумерках. В сумерках я просыпался на чужой перемятой постели”⁴⁹. Zdarzało się, że z powodu wstydu, wynikającego z braku pieniędzy, bał się wchodzić do sklepu, czuł się tak, jakby żył w więzieniu⁵⁰.

Z drugiej strony, taki styl życia czynił go podobnym do Chrystusa, z którym tak bardzo pragnął nawiązać żywy kontakt, o czym świadczą wielogodzinne medytacje i modlitwy. Jak zauważa Andriej Siedych, Popławski z biedy uczynił coś w rodzaju kultu, czy też broni, pomagającej mu w samodoskonaleniu, w walce z pokusami, widział w niej oczyszczenie od grzechu⁵¹. Z kolei Władimir Warszawski podkreśla, że pomimo niezwykle ciężkiej sytuacji, w jakiej się znalazł poeta, trudno było

E. Менегальдо, *Монпарнаса русского Орфей*, [w:] Б. Поплавский, *Собрание сочинений в трех томах. Стихотворения*,..., с. 27.

⁴⁴ Zob. В. Ходасевич, *О смерти Поплавского*,..., с. 144.

⁴⁵ Ю. Поплавский, *Борис Поплавский*,..., с. 80.

⁴⁶ В. Варшавский, *О Поплавском*,..., с. 38.

⁴⁷ Por. tamże, s. 44.

⁴⁸ Podobne słowa wypowiedział Jurij Терапиано: „Если бы при жизни П. ему дали хотя бы половину того, что набросали в корзину на венок, он, может быть, не погиб бы так трагически”. Ю. Терапиано, *Борис Поплавский*,..., с. 134.

⁴⁹ В. Варшавский, *О Поплавском*,..., с. 40.

⁵⁰ Ibidem, s. 41

⁵¹ Por. А. Седых, *Монпарнасские тени*,..., с. 85-86.

wskazać innego człowieka, który tak, jak on potrafiłby w niewymuszony sposób, niczym małe dziecko, cieszyć się i zachwycać życiem⁵². Nie był jednak szczęśliwy. Otoczony wieloma przyjaciółmi doświadczał uczucia przytłaczającej samotności. Gajto Gazdanow pisze, że była to cena, jaką zapłacił za swoją poezję. Dodaje również, że pośród jego bliskich, przyjaciół i znajomych nie było nikogo, kto by go szczerze lubił⁵³. Ból istnienia i duchowa izolacja, na jaką się skazał lub raczej został skazany, sprawiły, że zachwyty życiem ustąpił miejsca marzeniu o śmierci. Przyszła ona do poety we śnie 9 października 1935 roku⁵⁴. Wokół niej narosła niezliczona ilość spekulacji, albowiem do tej pory nie udało się ostatecznie ustalić, czy „rosyjski Don Kichote”⁵⁵ sam zakończył swoje życie, czy też padł ofiarą szaleńca.

Opinie na ten temat są podzielone. Większość badaczy, a zwłaszcza przyjaciół poety, skłania się ku wersji, że był to nieszczęśliwy wypadek, przypadkowa śmierć, a nawet zabójstwo. Jak wiadomo Popławski umarł w wyniku przedawkowania narkotyków⁵⁶: „Ушел в наркотический мир грез – и не вер-

⁵² Por. В. Варшавский, *О Поплавском...*, s. 43.

⁵³ Por. Г. Газдагов, *О Поплавском*, [w:] *Борис Поплавский в оценках...*, s. 58.

⁵⁴ Dokładnie o okolicznościach śmierci Popławskiego pisze Aleksandr Bogostovsky. Jak wynika z jego słów Popławski około godz. 17.00 sprowadził do swojego domu Jarko, tłumacząc rodzicom, iż musi on u nich zanoćować, gdyż z jego dokumentami jest coś nie w porządku i nie ma gdzie spędzić najbliższej nocy. Umieszczono go w sąsiednim wolnym mieszkaniu. Po kolacji Popławski udał się na spoczynek. Jego sen był bardzo niespokojny – miotał się i krzyczał. Usłyszawszy jęki syna, matka próbowała go obudzić. Kiedy to się nie udało, wezwała karetkę pogotowia. W tym czasie poeta się obudził, jednak nie zgodził się, aby zabrano go do szpitala, jednocześnie poinformował matkę, że przyjął kokainę, pragnąc zaznać nowych doznań; poprosił ją również, aby więcej go nie budziła. Kiedy o 5.00 rano weszła do niego ponownie, ten już nie żył. Wkrótce w szpitalu zmarł również Jarko. Zob. А. Богословский, *Откровения Бориса Поплавского...* . Электронный ресурс; zob. także: В. Варшавский, *Незамеченное поколение...*, s. 165-166.

⁵⁵ Ten przydomek nadał Popławskiemu jego przyjaciel z czasów, gdy mieszkał w Konstantynopolu – Wadim Dukelskij (Вадим Дукельский), wraz z którym założył „Цех молодых поэтов”. Zob. В. Н. Бурлак, *Русский Париж*, Москва 2008, s. 296.

⁵⁶ Sprawa narkotyków w życiu Popławskiego, podobnie jak jego śmierć, wzbudza wiele wątpliwości. Biograf poety i autor wielu artykułów oraz monografii dotyczącej jego twórczości – Hélène (Jelena) Menegaldo pisze, że w świat haszyszu i kokainy wprowadziła młodego Borysa jego starsza siostra Natalia – awangardowa poetka, która w połowie lat 20-ych zmarła w Szanghaju na skutek krupowego zapalenia płuc, spowodowanego nadużywaniem opium. Narkotyki, zdaniem francuskiej badaczki, pozwalały Popławskiemu, cierpiącemu od dziecka na neurozę, zapomnieć, czy też uciec od więzienia, jakim był dla niego dom rodzinny, a szczególnie apodyktyczna matka (zob. Е. Менегальдо, *Монпарнаса русского Орфей...*, s. 10-11). „Przygoda” z halucynogenami zakończyła się rzekomo dla poety wraz z wyjazdem do Konstantynopola. W swoim *Dzienniku* pisze on: „Мой возврат в Константинополь был возврат к жизни воскресшего” (Cyt. za: . Менегальдо, *Монпарнаса русского Орфей...*, s. 17). Jeżeli chodzi o okres paryski, to kontakt Popławskiego z narkotykami był, zdaniem jego przyjaciół, raczej sporadyczny. Jurij Terapiano zapewnia, że poeta nigdy ich nie przyjmował, gdyż po prostu nie było go na nie stać (Ю. Терапиано, *Борис Поплавский...*, s. 137). Z kolei А. Сидых nie zgadza się ze zdaniem Terapiano, twierdząc, iż był on w posiadaniu fotografii Popławskiego, na której znalazła się notatka, napisana ręką poety, dotycząca narkotyków (А. Сидых,

нулся...”⁵⁷. Zanieczyszczoną kokainę podał mu przypadkowy znajomy, niejaki Siergiej Jarko⁵⁸. Jurij Terapiano wspomina, iż na kilka dni przed śmiercią ów człowiek pojawił się na Montparnasse i nagabywał jego stałych bywalców do wzięcia udziału w narkotycznej imprezie, obiecując im niezapomniane wrażenia⁵⁹. Zgodziło się trzech, lecz na spotkaniu pojawił się tylko Popławski. Zdaniem Niny Berberowej, popchnęła go to tego ciekawość, pragnienie przeżycia czegoś niesamowitego i tym samym wyrwania się z zakłętego kręgu biedy i samotności⁶⁰. Z kolei z listu Jarko do narzeczonej, opublikowanego już po jego śmierci, wynika, iż z pełną świadomością zaplanował on nie tylko swoją śmierć, ale również śmierć osób, które uda mu się namówić do narkotycznych eksperymentów. Swoje postępowanie tłumaczył on strachem przed samotnym umieraniem⁶¹. Paradoksalnie ów tragiczny finał spotkania stał się dla rosyjskiego poety przepustką do popularności. Grzegorz Ojcewicz – tłumacz jedyne go zbiorku poetyckiego Popławskiego na język polski (*Wiersze automatyczne*, 2009)⁶², zauważa, że gdy nie ma już człowieka, to nie ma zagrożenia i zostaje czysta poezja⁶³. Tak było i w tym przypadku. Śmierć poety, nazywanego „wielką nadzieją literatury rosyjskiej”, zamknęła usta jego dotychczasowym krytykom i wyzwoliła falę gwałtownych pochwał. Jako przykład może tu posłużyć Nabokov, który początkowo (w roku 1931, w recenzji *Флагов*) nazywa Popławskiego „дурной поэт”, a jego wiersze „смесь Северянина, Вертинского и Пастернака (худшего Пастернака), и все это еще приправлено каким-то ужасным провинциализмом”⁶⁴, zaś w 1951 przyznaje, iż był zbyt surowy w ocenie jego twórczości:

Монпарнасские тени,..., с. 87). Współczesny pisarz i podróżnik Vadim Burlak (Вадим Бурлак) stwierdza wręcz, że Popławski był narkomanem i alkoholikiem, który „włóczył się” nocą po Paryżu, aby zdobyć kolejną „działkę”. Na rok przed swoją śmiercią, zamienił zaś zbyt drogą dla jego kieszeni morfinę na „tanie zamienniki”: „За год до смерти Борис Поплавский стал частенько уходить, как он сам объяснял, в мир ночного Парижа. Обычный сон стал для него редкостью. Морфий и дешевая водка давали только забыть. (...) Увеличивались дозы, приходилось чаще искать все более дешевые алкогольные напитки, а вместо морфия – «грязные заменители». В. Н. Бурлак, *Русский Париж*,..., с. 299.

⁵⁷ Ibidem, s. 301.

⁵⁸ Spotkaliśmy się z dwiema wersjami tego nazwiska. Jedna z nich to właśnie Siergiej Jarko (Сергей Ярko) – pojawia się ona m.in. w zbiorze *Борис Поплавский в оценках и воспоминаниях современников*, a także u Bogosłowskiego. Druga wersja to Сергей Ярхо, która z kolei występuje m.in. w biografii Popławskiego, zamieszczonej w książce *Сто великих русских эмигрантов*, Москва 2012, с. 298.

⁵⁹ Por. Ю. Терапиано, *Борис Поплавский*,..., с. 137.

⁶⁰ Por. Н. Берберова, *Курсив мой*, [w:] *Борис Поплавский в оценках*,..., с. 32.

⁶¹ Zob. И. Одоевцева, *Борис Поплавский*,..., с. 77.

⁶² В. Попławski, *Автоматyczne wiersze*, tłum. G. Ojcewicz, Olsztyn 2009.

⁶³ Por. wywiad z Grzegorzem Ojcewiczem udzielony Ewie Zdrojkowskiej w audycji *Rozmówki* – *polsko-polskie* nadawanej na antenie Radia Olsztyn z dn. 07.12.2009.

⁶⁴ В. Набоков, *Б. Поплавский*. «Флаги», [w:] *Борис Поплавский в оценках*,..., с. 167.

Я не встречался с Поплавским, который умер в мододых летах. Он был далекой скрипкой среди близких балалаек. Я никогда не забуду его заунывных звуков, так же как я никогда себе не прощу той злобной рецензии, в которой я напал на него за ничтожные погрешности в еще неоперившихся стихах⁶⁵.

Śmierć Popławskiego otworzyła również serca i kieszenie jego przyjaciół. Jak pamiętamy za życia udało mu się wydać za ledwie jeden zbiorek poetycki – *Флаги*⁶⁶. Pojawił się on w roku 1931 dzięki finansowemu wsparciu jednej z bogatych paryżanek⁶⁷. Gdyby nie ów prywatny sponsor – podkreśla Ojcewicz – emigracja rosyjska na pewno nie sfinansowałaby tej publikacji⁶⁸. Wiadomo wszak, że już w roku 1925 Popławski miał gotowe dwa inne tomiki, mianowicie *Граммфон на Северном полюсе* i *Дирижабль неизвестного направления*, które nie doczekały się druku właśnie ze względu na przeszkody stawiane przez przedstawicieli pokolenia „ojców”. Mimo, że wielcy tych czasów, a więc Bunin, Gippius, Mieriezkowski, niewątpliwie sympatyzowali z poetą i wskazywali na jego nietuzinkowość, to nie dali mu szansy na to by zaistniał jako artysta w pełni samodzielny, całościowy⁶⁹. Niedoszły profesor filozofii⁷⁰, pedantycznie i mozolnie poprawiający i przepisujący większość swoich utworów⁷¹, był zmuszony zadowolić się kilkunastoma wierszami i fragmentami prozy, zamieszczanymi od czasu do czasu w popularnych czasopiśmie. Swoistą „modę na Popławskiego”, a nawet kult, jakim zaczęto otaczać jego imię, zainicjowała właśnie śmierć autora *Флагов*. Przyjaciele „rosyjskiego Prousta” poszli za radą Gieorgija Iwanowa⁷² i postanowili uporządkować oraz opublikować nieznany dotąd szerszej publiczności dorobek artystyczny tego niezwyklego

⁶⁵ Cyt. za: Л. Аллен, *Предисловие*, [w:] *Борис Поплавский в оценках...*, с. 7.

⁶⁶ Umownie twórczość Popławskiego można podzielić na dwa etapy: rosyjski/przedemigracyjny, obejmujący lata 1903-1920, a więc okres, kiedy poeta mieszkał w Moskwie oraz etap emigracyjny, który z kolei możemy podzielić na: konstantynopolski (1920-1921), berliński (1922-1924) i paryski (1924-1935). Zob. więcej na ten temat: Н. И. Прохорова, *Концепт «жизнетворчество» в художественной картине мира Б. Ю. Поплавского. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата культурологии*, Саранск 2007, с. 11.

⁶⁷ Zob. Л. Аллен, *Предисловие*, [w:] *Борис Поплавский в оценках...*, с. 7.

⁶⁸ Por. wywiad z G. Ojcewiczem.

⁶⁹ Por. ibidem.

⁷⁰ Ojciec poety – Julian Popławski pisze, że posada profesora filozofii była marzeniem jego syna poro wrocie do Rosji. Por. Ю. Поплавский, *Борис Поплавский...*, с. 80.

⁷¹ Zob. Н. Татищев, *Борис Поплавский – поэт самопознания*, [w:] *Борис Поплавский в оценках...*, с. 109; zob. także: Е. Менегальдо, *Борис Поплавский – от футуризма к сюрреализму*, [w:] Б. Поплавский, *Автоматические стихи*, Москва 1999, с. 23.

⁷² „У Поплавского было – и до сих пор есть – множество друзей. Уже теперь, в первые же дни после смерти, образовалось вокруг его имени нечто вроде «культы». Лучшее, что эти друзья могли бы сделать, – собрать все, что он оставил, и издать сборник его сочинений. Тогда и выяснится, правильны ли были теперешние полутверждения, полудогадки о его несравненном

poety, prozaika i malarza⁷³. Wykonawcę swego testamentu wyznaczył właściwie sam Borys Popławski. Jeszcze za życia wyraził on życzenie, aby do druku trafiły tylko te jego utwory, które zatwierdzi Dina Szrajbman⁷⁴. Zgodnie z tą prośbą ojciec poety – Julian Popławski (co ciekawe nie przeczytał on ani jednego utworu syna⁷⁵) po jego śmierci przekazał wszystkie dotyczące go dokumenty, w tym utwory i rysunki, małżeństwu Tatiszczewych, czyli wspominanej Dinie Tatiszczewej (Szrajbman) i jej mężowi – najlepszemu przyjacielowi Popławskiego – Nikołajowi Tatiszczewowi⁷⁶. Tym sposobem rodzina Tatiszczewych stała się nie tylko głównym depozytariuszem pamiątek po zmarłym poecie, zarządcą jego archiwum, ale i prawdziwym mecenasem, troszczącym się o to, aby owo dziedzictwo nie pozostało zapomnianym na półkach prywatnej biblioteki. To właśnie Nikołaj Tatiszczew naniósł poprawki w tekstach Popławskiego i opatrzył je tytułami, których sam autor w ogóle nie stosował. On również, za pieniądze zebrane ze sprzedaży obrazów z prywatnej kolekcji poety i przy hojnym wsparciu jego przyjaciela, malarza Michaiła Łarionowa, opublikował zbiorki *Снежный час* (1936) i *В венке из воска* (Paryż, 1938), wydał ponadto fragmenty jego dzienników (1938) oraz przygotował do druku tomik pt. *Дирижабль неизвестного направления*, ostatecznie ujrzawszy światło dzienne w roku 1965; dzięki jego zabiegom w USA, w czasopiśmie „Опыты”, kierowanym przez Jurija Iwaska, do druku ponownie trafiły fragmenty pierwszej części dylogii, czyli *Аполлон Безобразов*⁷⁷. Dzieło ojca kontynuował jeden z synów, znany sławista – Stiepan Tatiszczew, który uporządkował część utworów Popławskiego pochodzących z wczesnego okresu twórczości, a także przygotował do wydania pełny tekst jego dwóch powieści oraz tomik z wierszami

дарованияи”. Г. Адамович, *Памяти Поплавского*, [w:] *Борис Поплавский в оценках...*, s. 22. Por. także wywiad z G. Ojcewiczem.

⁷³ Popławski właśnie z malarstwem początkowo wiązał swoją przyszłość. Po przyjeździe do Paryża uczęszczał m.in. na zajęcia w uczelni artystycznej Académie de la Grande Chaumière. Jednakże późniejszy wyjazd do Berlina i nieprzychylny komentarz ówczesnego przyjaciela i nauczyciela – Konstantego Tereszkwicza (stwierdził on, że Popławski nigdy nie będzie dobrym malarzem), razem z którym szlifował swoje umiejętności malarskie, sprawił, że Popławski poświęcił się literaturze, a pasje malarskie stały się dla niego jedynie dodatkowym zajęciem. Zob. E. Менегальдо, *Борис Поплавский – от футуризма к сюрреализму...*, s. 12.

⁷⁴ Szrajbman pomagała poecie w pracach nad planowanym przez niego wydaniem 6-tomowego zbioru poezji oraz przepisała część jego wczesnych dzienników i niejako w podziękowaniu za jej wkład w to przedsięwzięcie wydał on później dyspozycję, aby „печатать мои стихи только по выбору Д. Шрайбман”. cyt. za: E. Менегальдо, *Борис Поплавский – от футуризма...*, s. 6.

⁷⁵ Zob. В. Варшавский, *О Поплавском...*, s. 43, 35.

⁷⁶ Od roku 1960 archiwum Popławskiego znalazło się w posiadaniu syna Diny i Nikołaja Tatiszczewych – Stiepana Tatiszczewa i jego żony Anny. Zob. E. Менегальдо, *Борис Поплавский – от футуризма...*, s. 6.

⁷⁷ Zob. М. Талов, *Надежда русской эмиграции*, „Тюменская область сегодня” 09.08.2008. Źródło internetowe: <http://www.tumentoday.ru/2008/08/09/надежда-русской-эмиграции/> (dane z dnia 24.09.2013).

zupełnie nieznanymi czytelnikowi i tymi opublikowanymi już wcześniej. Ważne zasługi w pieczy nad archiwum poety miała też Anna Tatiszczewa – żona Stiepana, która zebrała wszystkie materiały w całość⁷⁸ i odnalazła to, co wydawało się zaginionym, m.in. *Автоматические стихи*, będące, zdaniem badaczy, przykładem związków Popławskiego z poetyką surrealizmu.

Duży wkład w popularyzację twórczości rosyjskiego poety wnieśli również Siemion Karlinsky, Aleksandr Bogosłowsky i profesor Slawistyki Uniwersytetu Lille (Francja) – Louis Allain. Karlinsky jest redaktorem pierwszego wydania 3-tomowego zbioru utworów literackich Popławskiego⁷⁹, Bogosłowski zaś opublikował kompletny tekst jego powieści *Аполлон Безобразов*⁸⁰, kserokopię którego dostał od Natalii Stolarowej⁸¹; jest on także współredaktorem (razem z H  l  ne Menegaldo) innych pozycji autorstwa „rosyjskiego Prousta” m.in.: Б. Поплавский, *Неизданное. Дневники, статьи, стихи, письма*, Москва 1996; Б. Поплавский, *Автоматические стихи*, Москва 1999; Б. Поплавский, *Проза*, Москва 2000. Z kolei Allainowi zawdzięczamy wydanie pełnych wersji obu powieści poety (*Аполлон Безобразов* i *Домой с небес*), opublikowanych w roku 1993 na podstawie jego rękopisu; przy czym zaznaczmy, iż była to pierwsza książka Popławskiego wydana w ojczyźnie⁸².

Mimo usilnych starań i ogromnego zaangażowania ze strony przyjaciół poety, badaczy i archiwistów, np. Bogosłowskiego, który za swoją miłość do literatury emigracyjnej i Popławskiego w szczególności, został skazany na 3-letni pobyt w łagrach o zaostrozonym rygorze⁸³, jego popularno  c wsród czytelników i literaturoznawców nadal jest niewielka w porównaniu z innymi przedstawicielami „pierwszej fali emigracji”, jak chociażby Nabokov, czy Gazdanow.

Jeżeli chodzi o monografie poświęcone twórczości tego nietuzinkowego artysty, to ich liczby również nie nale  ży uznać za imponującą. Do tej pory ukazały się jedynie trzy prace spełniające to kryterium. Autork   pierwszej pod tytułem *Поэтическая вселенная Бориса Поплавского* (2007) jest córka rosyjskich emigrantów, fran-

⁷⁸ Dorobek Popławskiego by   w posiadaniu całej rodziny Tatiszczewych; część materiałów, w tym dzienniki 1921 roku i uczniowskie zeszyty, w których Popławski pisa   swoje pierwsze utwory, bogato ich ilustrując, znajdowały się u Nikołaja Tatiszczewa. Od 1960 roku wi  kszo  c materiałów trafi  a do Stiepana Tatiszczewa, a także do jego starszego brata Borysa.

⁷⁹ Б. Поплавский, *Собрание сочинений*, в 3-х тт., под ред. С. Карлинского, Berkeley 1980-1981.

⁸⁰ „Новый Журнал”, Нью-Йорк 1992, № 187, публикация и вступительная статья А. Богословского, с. 3-84; № 188, с. 5-70; № 189, с. 5-60.

⁸¹ Zob. E. Менегальдо, *Неизвестные тексты Бориса Поплавского*, „Новый Журнал” 2008, №253. Źródło internetowe: <http://magazines.russ.ru/nj/2008/253/me17.html> (dane z dn. 22.09.2013).

⁸² Zob. М. Талов, *Надежда русской эмиграции*. Źródło internetowe.

⁸³ Zob. E. Менегальдо, *Неизвестные тексты Бориса Поплавского*. Źródło internetowe: <http://magazines.russ.ru/nj/2008/253/me17.html> (dane z dnia: 22.09.2013).

cuska badaczka H el ene (Jelena) Menegaldo⁸⁴, będąca także wsp ofredaktorem nowego 3-tomowego zbioru utworów Popławskiego, wydanego w Moskwie w 2000 roku⁸⁵. Druga praca, tym razem w języku włoskim, należy do Maurizii Calusio – *Il paradiso degli amici. Sulla poetica di Boris Poplavskij* (2008)⁸⁶. Trzecia monografia, autorstwa Dmitrija Tokariewa nosi tytuł  „Между Индией и Гегелем”. *Творчество Бориса Поплавского в компаративной перспективе* (2011)⁸⁷. Badacz śledzi w niej nie tylko poetycką ewolucj  Popławskiego, ale również analizuje jego dzienniki w „контексте исповедальных мотивов его прозы как «романа с Богом»”⁸⁸, wskazuje ponadto na związki poety z innymi przedstawicielami literatury i sztuki (A. Rimbaud, S. Mallarmé, E. Poe, M. Gogol, Rembrandt, J. A. Watteau, G. de Chirico i in.).

Z kolei na gruncie polskim nie powstała jak dotąd adna praca monograficzna. Monika Rzczycka – autorka ksiązki pt. *Wtajemniczenie. Ezoteryczna proza rosyjska końca XIX – początku XX wieku*⁸⁹, w której m.in. dokonuje analizy dwóch tekstów prozatorskich Popawskiego⁹⁰, zaznacza, iż jego spuszczyna w Polsce „do niedawna była znana jedynie wąskiemu gronu specjalistów”⁹¹. Jednocześnie dalej podkreśla, że dopiero w ostatnim czasie pojawiły się „dwie publikacje przybliżające tworczosc rosyjskiego emigranta”⁹², a mianowicie ksiazka Iwony Ndiaye – *Hipertrofia: tęsknoty za utraconym domem w poezji emigrantów rosyjskich* „pierw-

⁸⁴ E. Менегальдо, *Поэтическая вселенная Бориса Поплавского*, Санкт-Петербург 2007, ss. 264. Wcześniejsza francuska wersja monografii pochodzi z roku 1981: H. Menegaldo, *L’univers imaginaire de Boris Poplavskij*, Doctorat d’Etat – Paris, Nanti re 1981. Menegaldo jest również redaktorem i autork innych prac dotyczących Popławskiego i „emigracji pierwszej fali”: B. Поплавский, *Неизданное. Дневники, статьи, стихи, письма* (w soawt. s A. H. Богословским); B. Поплавский, *Автоматические стихи*; B. Поплавский, *Проза*; B. Поплавский, *Неизданные стихи*; E. Менегальдо, *Русские в Париже. 1919-1939*, пер. с фр. Н. И. Поповых, Москва 2001.

⁸⁵ B. Поплавский, *Собрание сочинений в 3 томах*, подг. текста, коммент. А. Богословского, Е. Менегальдо, Москва 2000. Najnowsze wydanie pochodzi z roku 2009.

⁸⁶ Drugie, uzupenione wydanie, pojawio si  w roku 2009: M. Caluzio, *Il paradiso degli amici: Per un’analisi della poetica di Boris Poplavskij*. Nuova ed. aggiornata, Milano 2009.

⁸⁷ Д. Токарев, „Между Индией и Гегелем”. *Творчество Бориса Поплавского в компаративной перспективе*, Москва 2011, ss. 347.

⁸⁸ Н. В. Ликвинцева, [Рец.:] Токарев Д. «Между Индией и Гегелем»..., с. 601.

⁸⁹ M. Rzczycka, *Wtajemniczenie. Ezoteryczna proza rosyjska końca XIX – początku XX wieku*, Gdańsk 2010.

⁹⁰ Ibidem, s. 409-451. Są to jedyne zachowane teksty prozatorskie Popławskiego stanowiące dylogi , na którą składają się *Аполлон Безобразов* i *Домой с небес*. W rzekomym zamierzeniu autora miała to być trylogia, jednakże, jak podaje ojciec poety – Julian Popławski, z uwagi na przedwczesną smierć syna nie została zrealizowana. Tamże, s. 417-418. O prozie Popławskiego zob. także: E. Korpała-Kirszak, *W kręgu prozy Borysa Popławskiego*, „Studia Rossica” X, cz. 1. *Puszkiniana. Literatura rosyjska dawna i nowa*, Warszawa 200, s. 141-147.

⁹¹ M. Rzczycka, *Wtajemniczenie...*, s. 410, przypis 221.

⁹² Ibidem.

szej fali” (2008)⁹³ oraz dwujęzyczny zbiorek poetycki w tłumaczeniu Grzegorza Ojcewicza (*Automatyczne wiersze*, 2009), poprzedzony jego słowem wstępnym⁹⁴ i zamieszczony w tymże tomiku esej Lwa Gomolickiego (*Na orbicie szczęścia*)⁹⁵. Przy czym o ile praca Ojcewicza stanowi niewątpliwy wkład w popularyzację poezji Popławskiego w Polsce, to książka Ndiaye zawiera jedynie kilka wzmianek, dotyczących tego autora, a nie analizę jego twórczości poetyckiej, jak to podaje Rzeczycka⁹⁶. W polu zainteresowań badawczych Ndiaye znajduje się szeroko pojmowany obraz domu (dom – utracona ojczyzna, dom – schronienie, itd.). Dużo miejsca olsztyńska badaczka udziela również fenomenowi „pierwszej fali emigracji rosyjskiej”, mianowicie kwestiom nazewniczym, podziałowi emigracji na grupy pokoleniowe, misji literatury emigracyjnej, itp. Dodajmy, że pierwsze prace o Popławskim wydane w Polsce przypadają na połowę lat 90-ych. Mamy tu na myśli szkic biograficzny poety autorstwa Bronisława Kodzisa, zamieszczony w antologii rosyjskiej poezji emigracyjnej⁹⁷ oraz jego artykuły: *Борис Поплавский. Личность и творчество*⁹⁸ i *Проза Бориса Поплавского*⁹⁹. Kolejne prace nieżyjącej już badaczki z Uniwersytetu Jagiellońskiego Ewy Korpały-Kirszak pochodzą z roku 2000. Są to: *Borys Popławski. Próba przypomnienia (w dziewięćdziesiątą piątą rocznicę urodzin)*¹⁰⁰ i *W kręgu prozy Borysa Popławskiego*¹⁰¹.

⁹³ I. Ndiaye, *Hipertrofia: tęsknoty za utraconym domem w poezji emigrantów rosyjskich „pierwszej fali”*, Olsztyn 2008.

⁹⁴ G. Ojcewicz, *O tłumaczeniu poezji surrealistycznej, czyli zaklinalnie mroku i światła*, [w:] B. Popławski, *Automatyczne wiersze*,..., s. 5-23.

⁹⁵ L. Gomolicki, *Na orbicie szczęścia*, tłum. G. Ojcewicz, [w:] B. Popławski, *Automatyczne wiersze*,..., s. 414-422. Artykuł ten w wersji oryginalnej pochodzi z książki Gomolickiego: Л. Гомолицкий, *Вокруг счастья* [z błędem w tytule], [w:] Л. Гомолицкий, *Арион. Новое о зарубежной поэзии*, Париж 1939, с. 20-27.

⁹⁶ Zob. M. Rzeczycka, *Wtajemniczenie*..., s. 410, przypis 221.

⁹⁷ *Muza na wygnaniu. Rosyjska poezja emigracyjna. Antologia*, t. 1 (1920-1940), wybór tekstów, wstęp i oprac. B. Kodzis i A. Wieczorek, Opole 1994, s. 224-225. W wydaniu tym oprócz szkicu biograficznego Popławskiego znajduje się również 15 utworów poety (Дон-Кихот, Астральный мир, Звездный ад, Diabolique, Роза смерти, Гамлет, Розы Грааля, Морелла I, Мир был темен, холоден, прозрачен..., Снег идет над голой эспланадой..., Город тихо шумит. Осень смотрится в белое небо..., Il Neige sur la Ville, Как холодно. Молчит душа пустая..., Слабый вереск на границе смерти..., Мать без края: „быть или не быть”...).

⁹⁸ B. Kodzis, *Борис Поплавский. Личность и творчество*, „Studia Rossica” III. *Literatura rosyjska na emigracji. Współcześni pisarze rosyjscy w Polsce. Frazeologia i frazeografia*, Warszawa 1996, s.121-131.

⁹⁹ B. Kodzis, *Проза Бориса Поплавского*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Opolskiego”, Filologia Rosyjska 35, Opole 1996, s. 7-20.

¹⁰⁰ E. Korpała-Kirszak, *Borys Popławski. Próba przypomnienia (w dziewięćdziesiątą piątą rocznicę urodzin)*, „Studia Rossica” X. *O literaturze rosyjskiej nowej i dawnej*, Warszawa 2000, s. 153-158.

¹⁰¹ E. Korpała-Kirszak, *W kręgu prozy Borysa Popławskiego*, „Studia Rossica” X, cz. 1..., s. 141-147.

Z powyższych przytoczeń jasno wynika, iż zainteresowanie dorobkiem artystycznym Popławskiego wśród polskich badaczy jest znikome. Ponadto, jeżeli już sięgają po jego twórczość, to w polu ich zainteresowania jest proza. Była ona przedmiotem uwagi zarówno Kodzisa, Korpały-Kirszak, jak i Rzeczyckiej. Poezja, która wśród uczonych wzbudza o wiele więcej kontrowersji, ale jednocześnie „является наиболее ценной частью его творческого наследия, именно ей Поплавский обязан своей славой”¹⁰², nadal pozostaje poza obszarem badawczym polskich literaturoznawców. Wynika to zapewne z jej niewątpliwej specyfiki i poziomu trudności¹⁰³, czy też, jak zauważyła Aleksandra Wołodina, z powodu niezrozumiałości, alogiczności wewnętrznej struktury tekstu poetyckiego, chaotyczności obrazów, hermetyczności i osobliwej stylistyki poezji Popławskiego, która, zdaniem autorki, daje wręcz podstawy do tego, by podejrzewać jej autora o braki w warsztacie poetyckim¹⁰⁴. A zatem przed badaczami stoi bardzo poważne wyzwanie. Zwróciła na nie uwagę nie tylko wspomniana Wołodina¹⁰⁵, ale również uczestnicy konferencji naukowej, poświęconej Popławskiemu, zorganizowanej w Petersburgu w czerwcu 2013¹⁰⁶ (dodajmy, że jak dotąd jedynej na świecie). Chodzi tu mianowicie o znalezienie odpowiednich narzędzi interpretacyjnych, które można by skutecznie wykorzystać przy analizie jego poezji. Bez nich bowiem może być ona postrzegana jako „poezja pozbawiona poezji”: niemająca sensu, rytmu, melodii, artyzmu, co usiłuje nam wmówić Renata Galcewa, nazywając Popławskiego nerwowym poetą-pajacem¹⁰⁷. Kluczem do zrozumienia twórczości poetyckiej autora *Флагов* jest on sam, jego skomplikowana natura, albowiem, jak stwierdził G. Adamowicz: „Его стихи – это не он сам: это рассказ о нем, вернее комментарии к нему, дополнение

¹⁰² *Литература русского зарубежья...*, s. 149.

¹⁰³ В современном литературоведении отмечается тот факт, что «художественный мир стихов Поплавского непривычен и труден для рационального постижения». О. А. Савинская, *Генезис лирики Б. Ю. Поплавского. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук*, Кострома 2012, с. 3.

¹⁰⁴ А. Володина, *[In memoriam]: Творчество Б. Ю. Поплавского: критическое и литературное осмысление*. Электронный ресурс: <http://promegalit.ru/publics.php?id=1310> (02.11.2013).

¹⁰⁵ Aleksandra Wołodina powiada, że „главной проблемой, стоящей перед исследователями, стали поиски адекватной интерпретации текста и осмысление его состояния как такового, его антилитературности; текста как процесса сражения Поплавского с искусством и искусственностью за возможность быть ближе к реальности, к правде духовного опыта”. А. Володина, *[In memoriam]: Творчество Б. Ю. Поплавского...*. Электронный ресурс.

¹⁰⁶ Konferencja odbyła się w dniach 17-18 czerwca 2013 roku i została zorganizowana przez Instytut Literatury Rosyjskiej (Puszkinskij Dom) Rosyjskiej Akademii Nauk [Институт Русской Литературы (Пушкинский Дом) РАН] w Petersburgu. Przewodniczącym Komitetu Organizacyjnego był autor monografii o Popławskim – prof. Dmitrij Tokariew. Autorka tych słów korzysta z okazji by wyrazić Mu głęboką wdzięczność za możliwość uczestniczenia w tej właśnie konferencji.

¹⁰⁷ Р. Гальцева, *Они его за муки полюбили*, „Новый мир” 1997, № 7. Электронный ресурс: http://magazines.russ.ru/novyj_mi/1997/7/rec02.html (02.11.2013).

к его мечтам, мыслям, сомнениям, порывам¹⁰⁸. A zatem naszym kolejnym badawczym krokiem będzie próba wnikięcia w „zakamarki duszy” tej fascynującej postaci, w tę głębię, z której natchnienie czerpała jego Muza, a także odnalezienie klucza do zrozumienia przesłania wierszy poety, czyli, parafrazując słowa Martina Heideggera, wsłuchanie się i „usłyszenie” tego, co przez poezję mówi do nas Popławski, co „mówi” jego poezja.

SUMMARY

„Tsarevich of Montparnasse Empire ”: Drug Addict or Parisian Dionysus Torn-Out Trousers”? – The Legend of Boris Poplavskij

This article concerns the life and artistic output of one of the most talented, but also the most controversial representatives of the so-called „first wave of Russian emigration” – Boris Poplavski. The author synthesizes the most significant utterances of his contemporaries – writers and critics. Special emphasis is put on the factors that affected the shape of Poplavski’s literary achievements, such as, for instance, emigration, poverty and drugs. The author of this paper specifies her further research goals and discusses the question of how the author of *Флагов* is read in Poland.

¹⁰⁸ Г. Адамович, *Поплавский*, [w:] *Борис Поплавский в оценках...*, с. 14.